

Лекція 3. Аналіз розвитку туристичної галузі у національній економіці

План

1. Система показників оцінювання розвитку туристичної галузі
2. Аналіз значення туристичної галузі для економіки країни
3. Аналіз динаміки туристичних потоків
4. Аналіз діяльності окремих видів суб'єктів туристичного ринку (готелі, санаторії, ресторани, центри туристичних атракцій)

1. Система показників оцінювання розвитку туристичної галузі

Система показників статистики туризму – це сукупність взаємопов'язаних числових характеристик статистичних показників, які всебічно характеризують стан і розвиток процесів та явищ туристичного господарства у відповідних умовах часу та регіону (світу, країни, області, міста тощо).

Всю сукупність показників статистики туризму можна згрупувати за напрямом дослідження та за ознакою значення для певної групи суспільства, що зацікавлена в розрахунку таких показників (див. рис. 1).

Рис. 1. Групування показників статистики туризму

Основна система показників статистичного аналізу відображена на рисунку 2.

Значення групи показників ефективності туристичної діяльності зумовлено тим, що на їх основі можна здійснювати аналіз доцільності капіталовкладень в сферу туризму, розробляти стратегію поведінки підприємства, проводити фінансовий аналіз туристичної діяльності. В інформації, що отримується в результаті розрахунків даної групи показників в першу чергу зацікавлені підприємства туризму та потенційні інвестори в туристичний бізнес.

Обсяг наданих туристичних послуг (Отп) – це виручка від реалізації, якою вважається продажна вартість наданих туристичних послуг, що вказана в оформлених як підстава для розрахунків з покупцями (замовниками)

документах, або у вигляді платежу, зарахованого на рахунок суб'єкта туристичної діяльності в установах банку.

Витрати, пов'язані з наданням туристичних послуг (Вт) – це витрати обігу, які припадають на реалізовані послуги.

Чистий прибуток (збиток) – ЧП(З)т – визначається як кінцевий результат діяльності туристичного підприємства, тобто виручка від реалізації туристичних послуг (Отп) за вирахуванням непрямих податків, витрат, пов'язаних з реалізацією туристичних послуг та податку на прибуток, скоригований на суму надзвичайних доходів і витрат.

Показник валових туристських витрат в інших країнах – показник, що відображає обсяг туристського споживання громадян України за її кордоном.

Обсяг послуг, наданих підприємствами сфери туризму = обсяг послуг, наданих суб'єктами турдіяльності + доходи від експлуатації готелів та аналогічних закладів + сума вартості продажу всіх путівок санаторно-курортних (оздоровчих) закладів.

Алгоритми розрахунку таких показників як коефіцієнт покриття та окупності витрат, рентабельність послуг представлені на рисунку 2.

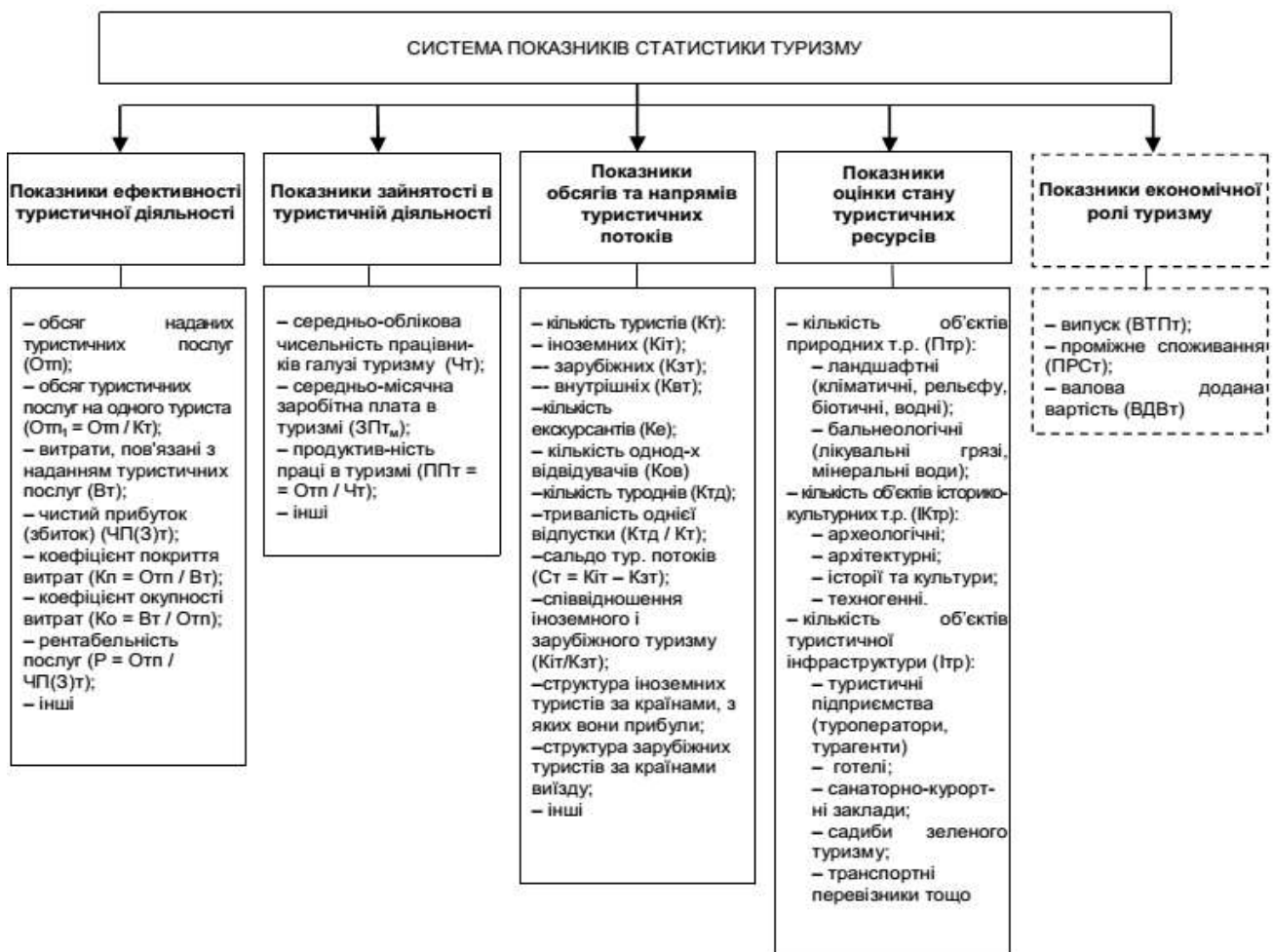

Рис. 2. Характеристика системи показників статистики туризму

Додатково розраховують: собівартість послуг туризму, рентабельність, показники фінансового стану туристської фірми (платоспроможність, ліквідність, фінансова стабільність та ін.).

Показники зайнятості статистики туризму є основою для визначення ефективності роботи персоналу та формування кадрової політики як на рівні підприємства, так і на рівні галузі. Розрахунок показників зайнятості, виходячи з їх значення, важливий в першу чергу власникам та управлінцям підприємства, що зацікавлені в результатах роботи працівників, та безпосередньо самим працівникам, що зацікавлені в отриманні винагороди за свою роботу. Також актуальним є розрахунок показників на загальнодержавному рівні, наприклад, при формування стратегії розвитку вищої освіти в країні, коли можуть прийматися рішення щодо зміни напрямів підготовки майбутніх фахівців на більш актуальні в умовах сьогодення або перекваліфікації вже існуючих спеціалістів.

Чисельність працівників галузі туризму = чисельність працівників суб'єктів турдіяльності + чисельність працівників готелів та аналогічних закладів + чисельність працівників санаторно-курортних (оздоровчих) закладів;

Середньооблікова чисельність працівників (Чт) галузі охоплює усіх зайнятих, які за основним місцем роботи уклали трудову угоду. До цієї категорії віднесені працівники великих, середніх та малих туристичних підприємств державної та недержавної форми власності.

Середньомісячна заробітна плата (ЗПтм) штатних працівників визначається діленням суми нарахованого фонду оплати праці за рік на середньорічну кількість працівників за 12 місяців.

Продуктивність праці (ППт) показує, який обсяг реалізованих послуг припадає на одного середньооблікового працівника. Продуктивність праці (виробіток), грн. /людину (або туроднів/ людину) = Обсяг реалізації туристських послуг, грн. (або туроднів)/ Середньооблікова чисельність працівників туристських підприємств, людин.

Характеризують ефективність використання трудових ресурсів підприємства:

– Кількість працюючих на 1000 туристів = Середньооблікова чисельність працівників туристських підприємств, людин / (Кількість обслужених туристів, людин *1000).

– Кількість працюючих на підприємствах готельного господарства на 1000 ночівель = Середньооблікова чисельність працівників готельних підприємств, людин / (Кількість наданих готельних послуг підприємствами, людино-днів *1000).

– Рентабельність трудових ресурсів, % = Чистий прибуток туристських підприємств, грн.*100% / Середньооблікова чисельність працівників туристських підприємств, людин.

Рівень зайнятості в туризмі, % = Середньооблікова чисельність зайнятих у туризмі, людин *100% / Загальна чисельність зайнятих у галузях економіки країни, людин.

Характеризує питому вагу працівників, зайнятих у туризмі в загальній чисельності працюючих країни.

Показники обсягів та напрямів туристичних потоків прямо пропорційно впливають на прийняття рішень туристичними компаніями щодо спеціалізації їх діяльності, саме тому в першу чергу їх розрахунок важливий для керівників туристичних підприємств. Також дана група показників цікавить туристів, які під впливом моди, популярності того чи іншого курорту можуть здійснювати свій вибір на користь певної туристичної подорожі. (Докладніше пункт 3).

Показники оцінки стану туристичних ресурсів характеризують фактичний туристичний потенціал регіону. Головна мета їх розрахунку – виявити співвідношення між туристичною привабливістю території та можливістю її реалізації: з якою ефективністю можуть бути використані туристичні ресурси регіону при даному рівні розвитку туристичної та іншої інфраструктури.

В розрахунку даної групи показників зацікавлені: туристичні підприємства, які формують туристичний продукт та пропонують туристичні послуги на основі поєднання певних ресурсів, держава при розробці стратегій розвитку заповідних територій та збереженні історико-культурної спадщини країни, суспільство в особі природоохоронних організацій, а також туристи, що зацікавлені не лише в об'єктах екскурсійного показу, а і в якісних елементах туристичної інфраструктури.

Самі туристичні ресурси неоднорідні. Деякі з них є частиною природного ландшафту території (*природні* (Птр)): водойми, ліси, гори, степи; інші представляють собою невід'ємну частину історії країни, регіону (*історико-культурні* (ІКтр)): пам'ятники археології, історії та культури, музеї, культові споруди тощо. Тобто ці туристичні ресурси, зазвичай, і є об'єктами приваблення туристів – туристичними DESTINATIONAMI.

Інший вид туристичних ресурсів – це те, що дає можливість туристам реалізовувати свої потреби у відвіданні DESTINATIONI (*інфраструктурні туристичні ресурси* (Ітр)): засоби розміщення, приміщення для проведення конференцій, семінарів та інших бізнес-заходів, засоби транспорту, наявність та якість доріг, організацій громадського харчування, туристично-інформаційних центрів.

Очевидно, що показники, що характеризують три виділені групи, різняться як за змістом, так і за методами обліку, збору та розрахунку. Облік туристичних ресурсів перших двох груп – об'єктів приваблення туристів, – пов'язаний з описом кожного об'єкту, з інвентаризацією на території. Деякі дані про об'єкти культури, музеї, заповідники та ін. можна отримати з форм державної статистичної звітності (№ 9-нк “Звіт про діяльність театру за 20__ рік”, № 8-нк “Звіт про діяльність музею за 20__ рік”). Однак більшість інформації носить описовий характер та є результатом спеціальних досліджень.

Що стосується об'єктів туристичної інфраструктури, то дані про них містяться в різних як за змістом спостереження, так і за органом збору інформації формах державної статистичної звітності (N 1-ТУР та N 1-ТУР (к), N 1-курорт, N 1-готель).

Зазначимо, що на сьогоднішній день кількісних показників, що могли б виміряти ефективність використання туристичних ресурсів, доволі мало: відповідність обсягу туристичного потоку (кількості місць в засобах розміщення) пропускній здатності туристичних об'єктів, рівень завантаження засобів розміщення, транспортна доступність (вимірюються через показники кількості, якості та протяжності доріг), число турфірм, обслуговуючих дану дестинацію. Конкретніше аналізують: ліжковий фонд будинків відпочинку, пансіонатів, турбаз, готелів, санаторіїв і т.п., а також кількість ліжок, наданих місцевими жителями; кількість місць у торгівельних залах підприємств харчування для туристів; кількість місць у театрах, відведених для туристів; кількість ванн у водолікарнях, відведених для туристів; показники використання виробничих фондів (фондовіддача, оборотність оборотних коштів та ін.).

Перелічені показники не спроможні надати вичерпну інформацію щодо туристичного потенціалу регіону. Тому головним джерелом необхідних даних виступає опис, якісна характеристика відповідності попиту на туристичні дестинації та засобів його задоволення.

Окремі показники:

Кількість суб'єктів галузі туризму = кількість суб'єктів тур діяльності + кількість готелів та аналогічних закладів + кількість санаторно-курортних (оздоровчих) закладів;

Потужність ліжкового фонду (загальна кількість ліжко-місць) = Кількість ліжко-місць цілорічного використання*365 + Кількість ліжко-місць сезонного використання* Кількість днів сезонного використання.

Коефіцієнт завантаження засобів розміщення = загальний час перебування приїжджих (ліжко-днів, людино-діб) / (кількість місць (номерів) закладу *365).

Фондовіддача основних фондів туристської галузі = Обсяг реалізації туристського продукту, грн. / Середньорічна вартість основних фондів туристських підприємств, грн.

Характеризує ефективність використання основних фондів.

Рентабельність основних фондів туристських підприємств, % = Чистий прибуток туристських підприємств, грн.*100% / Середньорічна вартість основних фондів туристських підприємств, грн.

Характеризує ефективність використання основних фондів.

Коефіцієнт завантаження номерного фонду підприємств готельного господарства = Обсяг реалізації готельних послуг, людино-діб / Середньорічна пропускна спроможність підприємств готельного господарства, людино-діб.

Характеризує ефективність використання пропускної спроможності номерного фонду підприємств готельного господарства.

Показники економічної ролі туризму включають випуск товарів і послуг, проміжне споживання та валову додану вартість. За допомогою даної групи показників можна оцінити фактичний потенціал туристичної індустрії регіону. Ця група показників є найважливішою з точки зору оцінки ефективності державної політики у сфері туризму, що визначає необхідність їх розрахунку для органів влади та суспільства. (Докладніше пункт 2).

2. Аналіз значення туристичної галузі для економіки країни

Основними індикаторами розвитку туризму на національному (макроекономічному) рівні прийнято використовувати абсолютні (натуральні, вартісні) та відносні економічні показники. Останні співвідносять з показниками, що вимірюють обсяги національного виробництва суспільного продукту. Статистична служба ООН рекомендує використовувати такий показник як ВВП. З цим показником співвідносять показники доходу (надходжень) туристичних підприємств від туризму з певними корегуваннями на розмір сальдо платіжного балансу за статтею «Подорожі».

Індикатори стану об'ємних (валових) характеристик досліджуваної системи повинні бути доповнені показниками частки туризму у формуванні валового національного доходу, доходів від експорту, зовнішньоторговельного обороту, загального обсягу платних послуг, доходної частини державного та місцевого бюджетів, загального обсягу залученого до господарської діяльності працездатного населення.

Економічні показники-індикатори розвитку та ролі туризму в економіці:

Випуск товарів і послуг в туризмі (ВТПт) – визначається їх вартістю і є результатом всіх видів діяльності, що визначають розвиток туризму (діяльність готелів і ресторанів, діяльність закладів культури і спорту, діяльність з виготовлення і реалізації сувенірів тощо). Випуск одночасно віддзеркалює як кількість вироблених об'єктів діяльності за асортиментом, так і рівень цін.

Проміжне споживання в туризмі (ПРСт) – відображає вартість товарів і послуг, використаних у процесі задоволення потреб туриста.

Валова додана вартість (ВДВт) розраховується як різниця між випуском та проміжним споживанням.

Частка туризму в валовому внутрішньому продукту країни, % = Обсяг реалізації послуг і товарів туристського призначення, наданих підприємствами країни, грн.*100% / Валовий внутрішній продукт країни, грн..

Характеризує внесок туризму в економіку країни.

Валовий внутрішній продукт (ВВП) - узагальнюючий грошовий показник вартості всіх кінцевих товарів (продуктів) і послуг, вироблених на території даної країни за рік.

Частка туризму в валовому національному доході країни, % = Чистий прибуток туристських підприємств країни, грн.*100% / Національний дохід країни, грн.

Характеризує внесок туризму в економіку країни.

Частка туризму в доходах від експорту, % = Доходи (виручка) від реалізації туристських послуг, наданих іноземним туристам, грн.*100%/ Доходи від експорту в країні, грн.

Характеризує внесок туризму в економіку країни.

Частка туризму в зовнішньоторговельному обороті, % = (Обсяг реалізації послуг іноземним туристам, грн. + Обсяг реалізації послуг, наданих вітчизняним туристам, що подорожують за кордон, грн.)*100% / Зовнішньоторговельний оборот країни, грн.

Характеризує питому вагу послуг міжнародного туризму в складі експорту та імпорту країни.

Темп росту платежів туристських підприємств до бюджету, % = Обсяг податкових надходжень від туристських підприємств до бюджету у звітному періоді, грн. *100% / Обсяг податкових надходжень від туристських підприємств до бюджету в минулому періоді, грн.

Характеризує динаміку податкових надходжень від туристських підприємств до бюджету.

Сальдо туристського балансу країни, людей = Кількість іноземних (в'їжджаючих до країни) туристів, людей - Кількість вітчизняних туристів, що виїжджають за кордон, людей.

Характеризує співвідношення між в'їжджаючими та виїжджаючими туристами.

Сальдо платіжного балансу по статті «Подорожі», грн. = Обсяг реалізації послуг іноземним туристам, грн./ Обсяг реалізації послуг вітчизняним туристам, що подорожують за кордон, грн.

Характеризує співвідношення між експортом та імпортом туристських послуг.

Показник обсягу туристського споживання = в'їзне туристське споживання + внутрішнє туристське споживання + виїзне туристське споживання + надходження від в'їзних одноденних відвідувань;

Темп росту обсягу споживання туристського продукту, % = Обсяг споживання туристського продукту в звітному періоді, грн. *100%/ Обсяг споживання туристського продукту в минулому періоді, грн.

Показник характеризує динаміку обсягу реалізованих послуг і товарів туристського призначення.

Темп росту обсягу споживання туристського продукту в зіставних цінах, % = Обсяг споживання туристського продукту в звітному періоді, грн. *100%/ (Обсяг споживання туристського продукту в минулому періоді, грн. * Індекс цін на турпослуги).

Характеризує динаміку фізичного обсягу реалізації туристських послуг і товарів.

Темп приросту обсягу споживання туристського продукту, % = (Обсяг споживання туристського продукту в звітному періоді, грн. - Обсяг споживання туристського продукту в минулому періоді, грн.)*100%/ Обсяг споживання туристського продукту в минулому періоді, грн. = Темп росту обсягу споживання туристського продукту, % -100%.

Характеризує динаміку обсягу реалізації послуг і товарів туристського призначення.

Темп приросту обсягу споживання туристського продукту в зіставних цінах, % = (Обсяг споживання туристського продукту в звітному періоді, грн. - Обсяг споживання туристського продукту в минулому періоді, грн.* Індекс цін на турпослуги)*100%/ Обсяг споживання туристського продукту в минулому періоді, грн.* Індекс цін на турпослуги = Темп росту обсягу споживання туристського продукту в зіставних цінах, %* -100%.

Характеризує динаміку обсягу реалізації послуг і товарів туристського призначення.

Мультиплікатор доходів від туризму, % = Зміна чистого національного продукту країни, грн./ Приріст інвестицій в туристську діяльність, грн.

Характеризує приріст чистого національного продукту країни від інвестицій в туристську діяльність.

3. Аналіз динаміки туристичних потоків

Окремі показники:

- кількість відвідувачів;
- кількість іноземних (в'їзних) відвідувачів;
- кількість зарубіжних (виїзних) відвідувачів;
- кількість внутрішніх туристів;
- кількість екскурсантів;
- середня тривалість перебування = кількість ночівель (туро-днів, ліжко-днів, людино-днів)/ кількість туристів;
- показник середньодобових витрат відвідувача = вартість туру/тривалість туру;

Обсяг туристичних потоків – це фактична кількість туристів (Кт), екскурсантів (Ке) та одноденних відвідувачів (Ков).

Загальна кількість туристів (Кт) включає зарубіжних (в'їзних), іноземних (виїзних) і внутрішніх туристів.

Кількість екскурсантів (Ке) відповідно методики розрахунку обсягів туристичної діяльності складає число осіб, яким були надані екскурсійні послуги суб'єктами туристичної діяльності (Кеорг), та число відвідувачів музеїв (Кемуз).

$$Ке = Кеорг + Кемуз. \quad (1)$$

Одноденні відвідувачі (Ков) - це особи, період перебування (відпочинку) на території України яких не перевищує 24 годин і до яких належать іноземні (в'їзні) транзитні відвідувачі (іноземці, які в'їжджали в країну з метою транзиту) (Квтрнз) та іноземні особи, які в'їжджали до України в якості обслуговуючого персоналу (Квобслуг):

$$Ков = Квтрнз + Квобслуг. \quad (2)$$

Отже, загальний обсяг туристичного потоку (ТП) можемо представити наступним чином:

$$ТП = K_{it} + K_{zt} + K_{vt} + K_{eorg} + K_{емуз.} + K_{втрнз} + K_{вобслуг}$$

Туристський потік – це постійне прибуття туристів до країни (регіону). До показників, що характеризують туристський потік відносяться: загальна кількість туристів, у тому числі організованих й самодіяльних; кількість туроднів (ночівель, ліжко-днів); середня тривалість (час) перебування туристів у країні (регіоні).

Кількість туроднів (людино-днів) визначається шляхом множення загальної кількості туристів на середню тривалість (у днях) перебування одного туриста в країні (регіоні).

Туристський потік - явище нерівномірне. Тому для характеристики нерівномірності туристського потоку застосовують **коефіцієнт нерівномірності**, який може бути обчислений трьома засобами, залежно від мети й завдання аналізу динаміки туристського потоку.

1. Коефіцієнт нерівномірності, % = Кількість туроднів у місяці максимального туристського потоку, людино-днів *100 % / Кількість туроднів у місяці мінімального туристського потоку, людино-днів.

2. Коефіцієнт нерівномірності, % = Кількість туроднів у місяці максимального туристського потоку, людино-днів *100 % / Річна кількість туроднів, людино-днів.

3. Коефіцієнт нерівномірності, % = Кількість туроднів у місяці максимального туристського потоку, людино-днів *100 % / Середньомісячна кількість туроднів, людино-днів.

де Середньомісячна кількість туроднів, людино-днів = Річна кількість туроднів, людино-днів / 12.

4. Аналіз діяльності окремих видів суб'єктів туристичного ринку (готелі, санаторії, ресторани, центри туристичних атракцій)

САМОСТІЙНО

Рекомендована література

1. Кудла Н. Є. Менеджмент туристичного підприємства: підручник / Н. Є. Кудла. — К. : Знання, 2012. — 343 с.

2. Дядечко Л. П. Економіка туристичного бізнесу : Навчальний посібник / Л. П. Дядечко. – Київ: ЦУЛ, 2007. – 224 с.

3. Мальська М. Туристичний бізнес: теорія та практика : Навч. пос. / М. Мальська, В. Худо. – Київ: ЦУЛ, 2007. – 424 с.

4. Пуцентейло П. Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємництва: Навч. посіб. / П. Р. Пуцентейло. – Київ: ЦУЛ, 2007. – 344 с.